

quia **Christus** manet in æternum. Quò tu dicis, oportet exaltari filium hoīs?] Si enim **Christus** est, inquit, manet in æternum: si manet in æternum, quò exaltabitur à terra. i. quò crucis passioe morietur? Hoc enim eum dixisse intelligebant, quod facere cogitabant. **Non** ergo eis uerborum istorū obscuritatem aperuit infusa sapientia, sed stimulatā conscientia. **Dixit ergo eis Iesus: Adhuc modicū lumē in uobis est.** Hinc est quod intelligitis, quod **Christus** manet in æternum. **Ergo** [**Ambulate dum lucem habetis,** ut non tenebræ uos cōprehendant.] **Ambulate,** accedite, totum intelligite, & moriturum **Christum**, & uicturum in æternum, & sanguinem fusurum, quo redimat, & ascensurum in sublimia, quò perducatur. **Tenebræ** autē non cōprehendant, si eo mō credideritis **Christi** æternitatē, ut non negetis in eo mortis humilitatē. **Et qui ambulat in tenebris, nescit quò vadat,** sed potest offendere in lapidē offensionis & petrā scandali, quā fuit dñs cæcis Iudæis, sicut credentibus lapis, quē reprobauerunt ædificantes, factus est in caput anguli, Hinc dedignati sunt credere in **Christum**, quā eorū impietas contēpsit mortuū, irrisit occisum, & ipse erat mors grani multiplicandi, & exaltatio trahētis post se omnia. **Dū lucem habetis, credite in lucem, ut filij lucis sitis.** Cum aliquid uerū auditum habetis, credite in ueritatē, ut renascamini in ueritate. **Hæc locutus est Iesus, et abiit et abscondit se ab eis.**

Passio Domini
nostri Iesu Christi secundū Marcū.

Feria tertia Palmarū. Marci. XIII.

In illo tempore Erat pascha & azyma post biduum. Et reliqua.

Pascha autem, quod hebraice dicitur phase, non à passione, ut pleriq; arbitratur, sed à tràsfitu nominat, eo quod exterminator uidens sanguinẽ in foribus Israelitarum, pertransierit, nec percussit eos. **Vel** ipse dominus præbens auxiliũ populo suo, desuper ambulauerit, cuius sacramentum uocabulũ sublimius exponens euangelista Iohannes, ait: **Ante diẽ festum paschæ sciens Iesus q̄a uenit hora eius, ut transeat ex hoc mũdo ad patrẽ. Vbi manifeste declarat, ideo solennitatis huius diẽ per legem mystice transitum esse uocatum, quod agnus dei, qui peccata mundi tolleret, in eo de hoc mundo, siue ipse tràsitus, siue nos salubri transitu quasi de Aegyptia esset seruiture ducturus. Hoc sane (iuxta ueteris testamenti scripturam) inter pascha & azyma distat, quod pascha ipse solus diẽ appellat, in quo agnus occidebatur ad uesperã, hoc est, quartadecima luna primi mēsis. Quintadecima aut̄ luna, q̄n egressus est de Aegypto, succedebat festiuitas azymorũ, quæ septem diebus, i. usq; ad uigesimum diẽ eiusdem mēsis ad uesperam est statuta solēnitas. **Verũ** euangelistæ indifferenter, & diẽ azymorũ pro pascha, & p̄ diebus azymorũ pascha ponere solēt. **Dicit em̄ Marcus:** [**Erat aut̄ pascha & azyma post biduũ.]** **Dicit Lucas:** **Dies festus azymorũ, qui d̄r pascha. Itẽ** Iohannes, cum p̄ximo diẽ. i. quintadecima luna res ageretur, ait: **Et ipsi nõ introierunt in prætoriuũ, ut non cõtaminarentur, sed ut māducarent pascha. Quod ideo fecere, q̄a & paschæ diẽ in azymis panibus est celebrari præce-****

pus, & nos quasi pascha perpetuū facientes, semp ex hoc mundo transire ꝑcipimur. Vno quippe die agno immolato ad uesperā, septem ex ordine dies sequuntur azymorū, quia Christus Iesus semel pro nobis in plenitudine temporū passus in carne, per totū nobis huius seculi tēpus, quod septē diebus agit, in azymis synceritatis & ueritatis præcepit esse uiuendū, omni tempore nisi nos desideria terrena, q̄si Aegypti retinacula fugere, & uelut à mundana conuersione secreta solitudine iter admonet subire uirtutū. **Et quærebāt summi sacerdotes & scribæ quōd Iesum dolo tenerent, & occiderent. Dicebāt autem: Nō in die festo, ne forte tumultus fieret in populo.** Qui debuerāt pascha uicino parare uictimas, leuigare tēpli parietes, pauimenta uerrere, uasā mundare, & secundum ritum legis purificari, ut esu agni digni fierent, congregātur, ineuntes consiliū quōd occidant dominum, non timentes seditionem, ut simplex sermo demonstrat, sed cauentes ne auxilio populari de suis manibus tolleretur. [Et cū esset Bethania in domo Simonis leprosi, & recumberet.] Passurus pro omni populo, & uniuersas nationes suo sanguine redempturus, moratur in Bethania domo obedientiæ, quæ quondam fuit Simonis leprosi, nō quod leprosus illo tempore permaneret, sed quia antea leprosus, postea à saluatore mūdatus est, noiē pristino permanente, ut uirtus curantis appareat. Nam in caratulo apostolorū cū pristino uitio & officio **Martheus publicanus appellatur**, q̄ certe publicanus esse desierat. Quidā Simonem leprosum uolūt intelligere partē populi, qui crediderat dño, & ab eo curata fuit. **Simon quoq; ipse obediens dicitur. Venit mulier**

habens alabastrū unguentinarū di spicati preciosi. et fracto alabastro. effudit super caput eius. Mulier ista Maria erat Magdalene, soror Lazari, quē suscitauit Iesus à mortuis, ut Iohannes aperte cōmemorat, q̄ etiā hoc factū ante sex dies paschæ testatur, pridie q̄ asino sedens cū palmis & laude turbarum Hierosolymā ueniret. Ipsa est aut̄, non alia, q̄ quondam (ut Lucas scribit) peccatrix, ad hoc ueniēs pedes dñi lachrymis p̄nitentiæ rigauit, & unguēto confessionis liniuit. Et quia multum dilexit, multoꝝ ueniam p̄tōrum à pio iudice promeruit. Nūc uero iustificata, & familiaris effecta domino, non tantum pedes eius, ut idem Iohannes narrat, uerum eius caput (ut Marthæus Marcusq̄ phibent) oleo sancto perfudit. Est aut̄ alabastrū genus marmoris candidi, uarijs coloribus interincti, quod ad uasa unguentaria cauare solēt, eo q̄d optime seruari ea incorrupta dicātur. Nascitur circa Thebas Aegyptias & Damascū Syriæ cæteris candidius, probatissimū uero in India. Nardus uero ē frutex aromatica, graui (ut aiunt) & crassa radice, sed breui ac nigra fragiliq̄, quāuis pingui, sic redolente, ut cypressus, aspero sapore, folio paruo dēfolij, cuius cacumina in aristas se spargunt: ideōq̄ gemina dote pigmētarij nardi spicas ac folia celebrant. Et hoc est q̄d Marcus ait, unguenti nardi spicati preciosi. Quia uidelicet unguentū illud, q̄d attulit Maria dñō, nō solū de radice confectū nardi, uerum etiā quo preciosius esset, spicāꝝ quoq̄ & foliorū eius adiectione, odoris ac uirtutis illius erat accumulata gratia. Ferūt aut̄ de nardo physiologi, quia principalis sit in unguentis, unde merito unctiōni capitis & pedū dñi oblata est. Sunt quidē multa eius genera,

Canti. r.

sed in omnibus herbæ præbent indicium, quod preciose
 sius est. Mystice autem deuotio hæc Mariæ dñi ministrã
 tis, fidem ac pietatē designat ecclesiæ sanctæ, quæ lo
 quitur in **Cantico amoris**, dicēs: **Dum** esset rex in ac
 cubitu suo, nardus mea dedit odorē suū. Quæ nimi
 rum uerba & semel iuxta literã Mariæ manibus com
 pleuit, & quotidie in omnibus suis membris spiritali
 ter implere non desinit, quæ toto diffusa orbe glori
 antur & dicunt: **Deo** autem gratias, qui semper triūphat
 nos in **Christo Iesu**, & odorē notitiæ suæ per nos ma
 nifestat in omni loco, quia **Christi** bonus odor sumus
 deo in omni loco. Quicumque potentiã diuinã uirtutis
 eius, quæ illi una cū patre est, digna reuerentia confi
 retur, laudat & prædicat, caput pfecto illius unguen
 to pfundit precioso. Cū uero assumptæ mysteria hu
 manitatis æque digna reuerentia suscipit, in pedes uti
 que dñi unguentum nardi pisticum, i. fidele uerbum
 perfundit, quia illam eius naturã, qua terrã cōtingere,
 hoc est, inter hoies cōuersari dignatus est, pia prædi
 catione commēdat, ac deuotis ueneratur obsequijs.
**Erant autem quidã indigniferentes intra se
 metipsos, & dicētes: Ut quid perditio ista un
 guenti facta est? Poterat enim istud uenūdari unguen
 tum plusquã trecentis denarijs, & dari pauperibus.**]
Marcus hæc quō & **Matthæus** synecdochicos loquitur,
 pluralem uidelicet numerũ pro singulari ponēs.
Nam Iohãnes distinctius loquens, **Iudam** hæc locu
 tum esse testat, & hoc gratia cupiditatis, eo quod fur
 esset, & oculos habens, ea quæ mittebant portaret.
Potest autem intelligi quod & alij discipuli, aut sense
 rint hoc, aut dixerint, aut eis **Iuda** dicente psum
 sit, atque omnium uoluntatē **Matthæus**, **Marcus** etiã uer-

his expresse-
rat, cæteri uero propter pauperum curam, Iohannē
autem de solo illo ideo cōmemorasse uoluisse, cuius
ex hac occasione furandi consuetudinē credidit inti-
mādam. **Quod uero subditur, Et fremebāt in eā,**
nequaquā de bonis ac diligenti-
bus Christum aposto-
lis dictum crediderim, sed de illo potius sub numero
plurali, qui nec domino & discipulis eius fideliter ad-
hæsisse, neq; pauperum curam habere probatus est.
**Jesus autē dicit: Sinite eam. Quid illi mo-
lesti estis: Bonum opus operata est in me. Semper
enī pauperes habetis uobiscum, & cum uolueritis, po-
testis illis benefacere. Me autem non semper habebi-
tis.]** Alia hic oritur quæstio, quare Iesus post resur-
rectionem dixerit ad discipulos: Ecce ego uobiscum
sum omnibus diebus, usq; ad consummationem secu-
li, & nunc loquitur, [**Me autē non semp habebitis.]**
Sed mihi uidetur de præsentia coporali in hoc loco
dicere, quia nequaquā cū eis ira futurus sit post resur-
rectionem, quō nunc in omni conuictu & familiari-
tate. Cuius rei Ap'us memor, ait: **Et si nouerim' Ie-
sum Christum secundum carnem, sed nūciam nō no-
uimus eum. Quod habuit hæc fecit: præuenit
ungere corpus meum in sepultura.** Quod uos
putatis perditionem unguētī, officium sepulcræ est.
Nec mirum, si mihi bonum odorem suæ fidei dede-
rit, cum ego pro ea fufurus sim sanguinē meū. **Amē
dico uobis, ubicunq; prædicatum fuerit istud euan-
gelium in uniuerso mundo, & quod fecit hæc, narra-
bitur in memoriam eius.]** Attende notitiam futuro-
rum, quod passurus post dies paucos, sciat euangeliū
suum toto orbe celebrandum. Notandum autē, qd

659 **P**ASSIO CHRISTI

sicut Maria gloriam adeptam est toto orbe, quacumque ecclesia sancta diffusa est, de obsequio quod domino pietate de uotionis exhibuit: ita e contrario, ille qui obsequio eius detrudere temeraria lingua non timuit, perdidit nota longe lateque infamatus, & deo simul atque hominibus merito factus est exosus. Sed dominus bonum laude digna remunerans, futuras impij contumelias tacendo praeteriit. **Et Judas Scariothis vnus ex duodecim**, abiit ad summos sacerdotes, ut proderet eum illis. Infelix Judas, quod ex effusione uentis se fecisse credebat, uult magistri precio copensare. Nec certe iam postulat summam, ut saltem lucrosa uideretur proditio, sed quasi uile tradens mancipium, in potestate euentium posuit, quantum uellent dare. Quod autem dixit, Abiit ad summos sacerdotes, ut proderet eum illis. Joitendit eum non a principibus inuitatum, non ulla necessitate costrictum, sponte propria sceleratae mentis iniisse consilium. **Qui audientes, gauisifunt**, & promiserunt ei pecuniam sedaturos. Et quarebat quomodo illum opportune traderet. Multi hodie de scelere, quo dominum ac magistrum deumque suum pecunia uendiderit, uelut immane & nefarium scelus exhorret, nec tamen cauēt. Nam cum promuneribus falsum contra quemlibet testimonium dicunt, profecto quia ueritatem pro pecunia negant, deum pecunia uendunt. **Ipe enim dixit: Ego sum ueritas.**

Johan. 14 Cum societatem fraternitatis aliqua discordiae peste commaculant, dominum produnt, quia deus charitas est. Qui ergo ueritatis & charitatis iura spernunt, deum utique qui est charitas, & ueritas, produnt, maxime cum non infirmitate uel ignorantia peccant, sed in similitudine Iudae quaerunt opportunitatem, qualiter arbitris absera

tibus mendacio ueritatem, uirtutē crimine mutant.
Et primo die azymorum qñ pascha immolabāt,
 dicere ei discipuli: Quō uis eamus & paremus tibi cō-
 edere pascha?] Primū diē azymorū quartūdecimū
 primi mensis appellat, qñ fermento abiecto immo-
 lare. i. agnū occidere solebāt ad uesperam. **Qd'** expo-
 nēs **Apostolus**, ait: **Ete m pascha nostrū immolatus ē** 1. Corin. 5
Christus. Qui licet die sequēti, hoc est, quintadecima
 sit luna crucifixus, hac tñ nocte, q̄ agnus immolabat,
 & carnis sanguinisq̄ suis discipulis tradidit mysteria
 celebranda, & à Iudæis tētus ac ligatus, ipsius immo-
 latiōis, hoc est, passiōis suæ sacrauit exordiū. **Et mite-
 tit duos ex discipulis suis** **z dicit eis**: Ite in ciui-
 tatē, & occurret uobis homo lagenā aquæ baiulās.]
Indiciū quidē præciæ diuinitatis est, quod cū discipu-
 lis loquens, qd̄ alibi futurū sit, nouit. **Pulchre** aut̄ para-
 turis pascha discipulis, lagenā homo, siue (iuxta aliū
 euangelistam) amphoram aquæ baiulās occurrat, ut
 ostendatur huius paschale mysterium pro oblatio-
 ne perfecta mundi totius esse celebrādum. **Aqua** q̄ p
 pe lauacrum gratiæ, lagenā fragilitatem eorum de-
 signat, per quos eadem erat gratia mundo ministran-
 da. **Vnde** aiunt: **Habemus autem thesaurum istū in**
uasis fiētilibus. **Parāt** ergo pascha discipuli, ubi aqua
 infertur lagenā, ut adesse tempus insinuēt, quo culto-
 ribus ueris paschæ typicus de limine ac postibus cru-
 or offeratur, & ad tollenda mundi crimina uiuifici
 fontis baptisma completeretur. **Sequimini eum, z**
quocūq̄ introierit, dicite domino domus, qz
magister dicit. Ubi est diuersorium, ubi est re-
fectio mea, ubi pascha cū discipulis meis mā-
ducem? **Consulte** siue aquæ baiuli, seu dñi domus

sunt prætermissa uocabula, ut omnibus uerum pascha celebrare uolentibus, hoc est, Christi sacramentis imbuti, eumq; suæ mentis hospitio suscipere quærentibus facultas danda signetur. [Et ipse uobis demonstrabit cœnaculum grâde stratum, & ibi parate nobis.] Cœnaculum magnum lex spiritalis est, quæ de angustijs literæ egrediens, in sublimi loco recipit saluatorem. Nam qui adhuc occidentem literam seruauerit, qd aliud magnum quàm pecus intellexerit? Iste nimirum pascha facit, qm̄ maiestatem spiritus in uerbis dei comprehendere necdum didicit. At qui aquæ baiulum, hoc est, gratiæ præconem in domum fuerit ecclesiæ consecutus, hic per Christum illustrantem sufficiet literæ transcendendo in alto mētis solario Christo refectioem parat: quia cuncta uel paschæ sacramenta, uel cætera legis decreta, eius esse sacramenta cognoscit. **Uespere autem facto, venit cū duodecim.** Et discubentibus eis & manducantibus, ait Iesus: Amen dico uobis, qm̄ unus ex uobis me trahet, qui manducat mecum.] Qui de passione sua prædixerat, & de proditore prædicit, dans locum pœnitentiæ, ut cum intellexisset sciri cogitationes suas, & occulta consilia, pœniteret eum facti sui: & tamen non designat specialiter, ne manifeste coargutus, impudētior fieret. Mittit crimen in numerum, ut agat cōscius pœnitentiā. **At illi cœperunt contristari, et dicere ei singulatim: Anquid ego?** Et certe nouerant undecim discipuli, quia nil tale contra dominum cogitarent, sed plus credunt magistro, quàm sibi: & timentes fragilitatem suam, tristes interrogant de peccato, cuius conscientiam non habebant. **Qui ait illis: Unus ex duodecim, qui intrinsecus**

cum manum in catino. **O** mira dñi patientia. Prius dixerat, unus ex uobis me tradet, perseverat traditor in malo, manifestius arguit, & tamen nomē proprie nō designat Iudas, cæteris cōtristatis, & retrahētibz manum, & interdicientibus cibos ori suo, temeritate & impudentia, qua proditurus erat, etiā manum cum magistro mittit in catinum, ut audacia bonam conscientiam mentiretur. **Et filius quidem hominis vadit, sicut scriptum est de illo. Uæ autem homini illi per quē filius hoīs tradetur.** Nec primo nec secundo correptus, a proditione retrahit pedem, sed patientia domini nutrit impudentiam suam, & thesaurizat sibi iram in die ire. **Pœnam** prædicat, ut quem pudor non uicerat, corrigat denūciatā supplicia. **Sed & hodie & quoq; in sempiternū,** uæ illi homini, qui ad mensam dñi malignus accedit, qui præcordijs aliquo scelere pollutis, in ysteriorum Christi oblationibus sacrosanctis participare nō meruit. **Et ille enim in exemplum Iudæ filium hoīs tradit,** non quidem Iudæis peccatoribus, sed tamē peccatoribus mēbris, uidelicet suis, quibus illud inæstimabile & inuiolabile dñi corporis ac sanguinis sacramentum temerare præsumit. **Ille dñm uendit,** qui eius timore atq; amore neglecto, terrena p illo & caduca, imò etiā criminosa diligere & curare conuincitur. **Bonum erat ei, si non esset natus homo ille.** Non ideo putandus est ante fuisse quā nasceretur, quia nulli possit esse bene, nisi ei qui fuerit. Sed simpliciter dictum est, multo melius esse nō subsistere, quā malē subsistere. **Et mādūcātibus illis,** accepit Iesus panē, & benedixit, ac fregit, & dedit eis, & ait: **Sumite, hoc est corpus meum.** ¶ Finitis paschæ

ueteris solennijs, quæ in commemoratione antiquæ
 de Aegypto liberationis populi dei agebant, transit
 ad nouum, quod in suæ redemptionis memoriã ec-
 clesiam frequentare uolebat, ut uidelicet pro carne
 agni, sui corporis sanguinisq; sacramentum substitue-
 ret, ipsumq; sese esse monstraret, cui iurauit dominus
 & non pœnitebit eum, tu es sacerdos in æternũ secun-
 dum ordinem Melchisedec. Frangit autem ipse panẽ
 quem discipulis porrigit, ut ostendat corporis sui fra-
 ctionem, nõ absq; sua sponte ac procuratione uentu-
 ram, sed sicut alibi dicit, potestatem se habere ponẽ-
 di animam suam & potestatem se habere iterum su-
 mendam eam. Quem uidelicet panem certi quoq; gra-
 tia sacramenti, priusquam frangeret, benedixit: quia
 naturam humanam, quã passurus assumpsit, ipse unã
 cū patre & spiritu sancto gratia diuinæ uirtutis im-
 pleuit. Benedixit panem ac fregit, quia hominem af-
 sumptum ita morti subdere dignatus est, ut ei diuinę
 immortalitatis ueraciter inesse potẽtiam demonstra-
 ret, ideoq; uelocius eum à morte resuscitandum esse
 doceret. Et accepto calice, gratias agẽs, dedit
 eis. Et biberunt ex illo omnes. Cum appropin-
 quaret passioni, etiam accepto pane gratias egisse
 perhibetur. Gratias itaq; agit, qui flagella alienæ ini-
 quitatis suscipit. Et qui nihil dignum percussione ex-
 hibuit, humiliter in passione benedicit: ut hinc uide-
 cet ostẽdat, quid unusquisq; in flagello culpæ facere
 debeat, si ipse æquanimiter flagella culpæ portat alie-
 næ. Ut hinc etiã ostendat, quid in correptione faciat
 subditus, si in flagello positus, patri gratias agit a qua-
 lis. Et ait illis: Hic ẽ sanguis meus non iesta-
 mēti, qui p̄ multis effunderetur. Quia panis corp-

SECUNDVM MARCV M 655

confirmat, uinū uero sanguinē operatur in carne, hic ad corpus Christi mystice, illud refert ad sanguinē. **Verū** quia & nos in Christo, & in nobis Christū manere oportet, uinum dñici sanguinis aqua miscetur. **Attestante** em̄ Iohanne, aqua populi sunt. Et neque aquam solā, neq; solum uinū, sicut nec granū frumenti solū sine aqua admixtione & confectione in panē cuiquā licet offerre: ne talis uidelicet oblatio, quasi caput à mēbris secernendū esse significet, & uel Christum sine nostræ redemptionis amore pati potuisse, uel nos sine illius passiōe saluari ac patri offerri posse cōtingat. **Quod autē dicit, Hic sanguis meus noui testamēti,** ad distinctionē respicit ueteris testamēti, quod hircorū & uitulorū est sanguine dedicatū, dicēte inter aspergendū legislatore: **Hic sanguis testamenti,** quod mādauit ad uos deus. **Necesse est em̄ exemplaria** quidē eorū his mūdari, ipsa autē cælestia melioribus hostijs quā istis, iuxta quod **Apostolus** per totam ad Hebræos epistolā, inter legem distinguens & euangelium, pulcherrima expositione & plenaria ratione demonstrat. **Amen amen dico uobis, quia iam non bibam de genimine uitis usque in diem illum, cum illud bibam nouum in regno dei.** **Vitem** siue uineam domini appellatam esse synagogam & omnis scriptura sparsim, apertius tamen testatur **Isaias** in cantico de illa cantato: **Vinea,** ingens, domini sabaoth, domus Israel est. **De qua** nimirum uinea dominus multo tempore fructum habebat, quamuis pluribus ramis in amaritudinem uitis alienæ conuersis. **Quidam** tamen, & si multi de illa plebe exorbitantibus, à recto fidei itinere non defuerunt: plurimi toto legis tempore fuere, quorum pijs

cogitationibus, summissq; uirtutibus delectaretur de
 us. Verum passio in carne dño, ac resurgente à mor-
 tuis, tempus fuit, ut illa legalis ac figuralis obseruatio
 cessaret, atq; ea q̄ secundū literam gerebantur, in spiri-
 talem transfata sensum, melius in nouo testamēto iu-
 uante sancti spiritus gratia tenerēt. Iturus ergo ad
 passionem dñs, ait: Jam nō bibam de gemmine
uitis usq; ad diem illum, cū illud bibam nouū in re-
gno dei.] Achi aperte dicat: Nō ultra carnalibus syn-
 agoga ceremonijs delectabor, in quibus etiam ista
 paschalis agni sacra locum tenuere primum. Aderit
 enim tempus meæ resurrectionis, aderit dies ille, cū
 ipse in regno dei positus, id est, gloria uitæ immorta-
 lis sublimatus, de salute eiusdem populi fonte gratiæ
 spiritalis generati, nouo uobiscū gaudio perfundar.
Et hymno dicto, crierunt in montem oliua-
rum. Hoc est quod in Psalmo legimus, Edent pau-
 peres, & saturabuntur: & laudabunt dñm, qui requi-
 runt eum. Potest etiam hymnus ille intelligi, quē do-
 minus secundū Iohannē patri gratias agens decanta-
 bat, in quo & pro seipso, & pro discipulis, & pro eis
 qui per uerbum eorum credituri erāt, & eleuatis sur-
 sum oculis precabatur. Et pulchre discipulos sacra-
 mentis sui corporis ac sanguinis imbutos, & hymno
 piæ intercessionis patri cumulatos, in montem edu-
 cit oliuarum, ut typice designetur, nos per acceptio-
 nem sacramentorum suorum, perq; opem suæ inter-
 cessionis, ad altiora uirtutum dona, charismata san-
 cti spiritus, quibus in corde perungamur, conscende-
 re debere. Et ait illis Iesus: Omnes scanda-
lizabimini in me in ista nocte. Prædicit quæ pas-
 suri sunt, ut cum passi fuerint, nō desperent salutem,

¶ SECUNDVM MARCVM 657

sed agentes pœnitentiam liberentur. Et signâter ad didit, in nocte ista scâdalizabimini, q̄a quô q̄ inebriâ tur, nocte inebriantur, sic & qui scandalum patiuntur, in tenebris & in nocte sustinent. Nos uero dicamus, Nox præcessit, dies aut̄ appropinquauit. [Quia scriptum est: Percutiâ pastorem, & dispergentur oues.] Hoc alijs in Zacharia p̄pheta uerbis scriptû est: & (ni si fallor) ex persona prophete ad deum dicitur: Percute pastorem, & dispergentur oues. sexagesimo quoq; octauo Psalmo, q̄ totus à domino canitur, huic sensui congruente: Qm̄ quem tu percussisti, ipsi persecuti sunt. Percutit aut̄ pastor bonus, ut ponat animâ suâ p̄ ouibus suis, & de multis gregibus error fiat unus grex & unus pastor. Petrus autem ait ei: Et si omnes scandalizati fuerint, sed non ego.] Non est temeritas neq; mendacium, sed fides apostoli Petri est, & ardens affectus erga dñm saluatorem. Et ait illi Iesus: Amen dico tibi, q̄a tu hodie in nocte hac, priusquam bis gallus uocem dederit, ter me es negaturus.] Et Petrus de ardore fidei promittebat, & saluator quasi deus futura nouerat. Et nota, quia Petrus in nocte negat, & negat tertio. Postquam autem gallus ceciuit, & decrescenibus tenebris uicina lux nunciata est, cõuersus fleuit amare, negationis sordes lachrymis lauans. Non est sane arbitrandum, esse cõtrarium, quod Marco dicente, Priusquã gallus bis uocem dederit, ter me es negaturus: ceteri euangelistæ simpliciter dixerunt, Priusquã gallus cantet, ter me negabis. Tota em̄ Petri negatio, trina negatio est. In eadẽ namq; permansit negatione animi, propositoq; mendacij, donec admonitus qd̄ ei prædictû sit, amaro fletu & cordis dolore sanaret. Hæc aut̄ tota, id est, trina

negatio, si post primum gallicantum inciperet, falsum dixisse uiderentur tres, qui dixerunt, quod antequam gallus cātare, ter eum Petrus esset negaturus. Rursus, si totam trinam negationem ante pegisset, quā gallus cātare inciperet, superfluo dixisse Marcus deprehenderetur de persona domini: [Amen dico tibi, quia tu in nocte hac, priusquā gallus bis uocē dederit, ter me es negaturus.] Sed quia ante primum gallicantū tota possit intelligi, attenderūt. Quamuis enim uerbis ante primū cōcepta, ante secundū aut gallicantū peracta sit tota illa trina negatio, tñ affectionē animi & timore Petri primū tota concepta est. Nec interest quantis moratū sit interuallis, priusquā trina uoce enunciata sit, cum cor eius etiam ante primum gallicantum tota possideret, tunc magna scilicet formidine inhabita, ut posset semel non solum dominū, sed iterū & tertio interrogatus negare, ut rectius diligentiusq; attendentibus, quomodo iam mēcharus est mulierem in corde suo, qui eam uiderit ad concupiscendū: sic Petrus quando cūq; uerbis ediceret timorem, quem uehementer animo conceperat, ut perdere posset usq; ad tertiam domini negationem, tota trina negatio ei tempore deputanda est, quādo eū trina negationis sufficiens timor inuasit. **Et uenit in prædium cui nomen Gethsemani.** Monstratur usq; hodie locus Gethsemani, in quo dñs orauit, ad radices mōris oliueti tūc, nūc ecclesia desuper ædificata. Interpretatur autē Gethsemani uallis pinguiū, siue pinguedinum. Quia uero non solum dicta uel opera saluatoris, uerum etiā loca uel tēpora, in quibus operatur & loquitur, mysticis (ut sæpe dictū est) sunt plena figuris, cum in mōte orat dñs, quasi tacite nos

SECUN
 dicitur sublim
 habebis su
 in ualle p
 nobis lu
 pingue
 oris dñ
 perbie
 procla
 a dñi a
 sibi co
 cetum
 nolens,
 rem
 habens, pe
 uisior
 ipse
 cogitatio
 quædā
 tam pe
 in tim
 quæcunt. H
 perat, qu
 anim
 pallionis
 dñs i
 uisitat
 sub
 uisq;
 et non
 amicis
 Johanni
 Trinitis

SECUNDVM MARCVM 659

admonet sublimia tantum orando inquiri, & pro cælestibus bonis supplicari debere. At cū in ualle orat, & hoc in ualle pinguiū, siue pinguedinis ipsius, æque insinuat nobis humilitatem semper in oratiōibus, & internæ pinguedinē dilectionis esse seruādā. Neq̄ uidelicet orās dñm, iactare sua merita in exemplum pharisæi superbientis audeat, quin potius humili uoce ac mēte proclamet: **Deus, propitius esto mihi peccatori: ne aridū à dilectione proximi cor gestans, ad placandam sibi conditoris gratiam genuflectat: iuxta eū, qui cētum denarios fratri, quos sibi debebat, dimittere nolens, de cē millia talēta sibi à dño frustra precabatur remitti: ne ieiunum ab amore conditoris pectus habens, temporalia quælibet potius in oratione, quā eius uisionem requirat, adnumerandus in eis, de q̄bus ait ipse: Quia receperūt mercedem suā. Imō quippe cogitationē in rebus terrenis ponere, quid est aliud, quā quædā ariditas mētis? Qui autē intellectu cælestium iam per sancta desideria in supernis delectationibus intime pascuntur, quasi largiori alimento pinguescunt. Hac em̄ pinguedine saginari Psalmista concupierat, cum dicebat: Sicut adipe & pinguedine repletur anima mea. Quātum uero ad ipsam dominicæ passionis dispensationē pertinet, apte appropians morti dñs in ualle pinguedinis orauit, quia p uallē humilitatis, & pinguedinem charitatis pro nobis mortē subiit. Humiliauit em̄ semetipsum, factus obediēs patri usq̄ ad mortē, mortē autē crucis. Et maiorē hac dilectionē nemo habet, q̄ ut animā suā ponat q̄s pro amicis suis. **Et assumit Petrus & Iacobū & Johannē secū, & cœpit pauere & tēdere. Et ait illis: Tristis est anima mea usq̄ ad mortem. J****

Timet Christus, cum Petrus non timeat. Christus ti-
 met, Petrus dicit, Animam meam pono pro te. Chri-
 stus dicit, Anima mea turbat. **V**trunq; uer; est, & ple-
 num utrunq; ratione: quod & ille qui est inferior, nō
 timet: & ille, qui est superior, gerit timētis affectum.
Ille em̄ quasi homo, uim mortis ignorat: iste aut̄ qua-
 si deus in corpore constitutus, fragilitatē carnis ex-
 ponit, ut eorum qui sacramentum abiurant in carnā-
 tionis, excluderetur impietas. **D**eniq; & hæc dixit, &
Manichæus non credidit, **V**alentinus negauit, **M**ar-
 cion phantasma iudicauit. **E**o autē usq; hominem,
 quem in ueritate corporis demōstrabat, æquabat af-
 fectu ut diceret: Sed tamē non sicut ego uolo, sed sic
 ut tu uis. **S**uscepit ergo uoluntatē meam, suscepit tri-
 stitiam meam. **C**onfidenter nominō tristitiā, q̄a cru-
 cē prædico. **M**ea est uoluntas, quā suam dixit: quia uē
 homo suscepit tristitiā meam, ut homo locutus est, &
 ideo: **N**ō sicut ego uolo, sed sicut tu uis. **M**ea est tristi-
 tia, quā meo suscepit affectu. **E**rgo pro me doluit, q̄
 pro se nihil habuit q̄d doleret: & sequestrata delecta-
 tione diuinitatis æternæ, tædio meæ infirmitatis affi-
 citur. [**T**ristis est (ingr) anima mea usq; ad mortē.]
Nō propter mortē tristis est dñs, q̄a eum cōditio cor-
 poralis affectus, non formido mortis offendit. **N**am
 quia corpus suscepit, oīa debuit subire quæ corporis
 sunt, ut esuriret, sitiret, angeretur, cōtristaretur, diuini-
 tas autē cōmutari per hos nescit affectus. **S**usti-
 nete hic, & uigilate. **E**t cum processisset paululum,
 procidit super terrā. [**Q**uia præcepit, [**S**ustinete hic
 & uigilate,] non a somno prohibet, cuius tēpus non
 erat imminente discrimine, sed a somno infidelitatē
 & corporis & mentis. **D**ato autē eis præcepto, ut sus-

¶ SECUNDVM MARCVM 66.

gnerent uigilarentq; secum, paululum proci dens ru-
it in faciem suam, & humilitatem mentis habitu car-
nis ostendit. **Et orabat, ut si fieri posset, trāsiret**
ab eo hora, & dixit: Abba pater, oīa tibi possibilia sunt,
trāsfer calicē hūc à me.] Quid erat illa uox, nisi son-
us infirmitatis nostræ? Multi adhuc infirmi contristan-
tur futura morte, sed habeant rectum cor, uitēt mor-
tem quantum possunt, sed si non possunt, dicāt quod
ipse dominus, non propter se, sed propter nos dixit.
Quid enim dixit? [Pater, si fieri potest, transeat à me
calix iste.] Ecce habet uoluntatem humanam Chri-
stus, uide iam rectum cor: [sed non quod ego uolo,
sed quod tu.] Non ueni facere (inquit) uoluntatē me-
am, sed uoluntatem eius qui me misit, suam uolunta-
tem dixit, quam temporaliter sumpsit ex uirgine: uo-
luntatem uero eius, qui eum misit, eā uidelicet signās,
quam intemporaliter æternus habuit cum patre cō-
muncem. Orat transire calicem, ut ostēdat uere, quia
& homo erat: reminiscens autem propter quod mis-
sus est, petficat dispensationem ad quam missus est, &
clamat: [Sed non quod ego uolo, sed quod tu.]
Si moritur mors me non moriente, secundum car-
nem uidelicet, transeat (ait) calix. Verum quia non a-
liter hoc fiet, ait, nō quod ego uolo, sed quod tu. Qu^o
autem patrem inuocans, duplici nomine dicit, ab-
ba pater, utriusq; populi, & iudæorum scilicet illum
& gentilium deum esse ac saluatorem ostēdit. Idem
namq; abba, quod & pater significat, sed abba hebræ-
um, pater græcum est & latinū. Ut ergo utrunq; po-
pulum in eum crediturum ab utroque eum inuocan-
dum esse doceret, utraq; lingua eum primus ipse in-
uocat. Ipse est em̄ bonus pastor, q̄ animam suam dæ-

462 **P**ASSIO CHRISTI

pro ouibus suis, unum de duobus gregibus ouile per-
 fitit. Ideo utriusq; uoce gregis auxiliū patris flagitat,
 ut nos utroq; exēplo illius informati, ubi adueriā im-
 minere senserimus, nos patrē deū, Hebræi abba inuo-
 cantes, una fidei & charitatis deuotiōe p̄sidium cele-
 ste q̄ramus. Vñ doct̄or egregius formā docēdi a dño
 sumēs, ita suos auditores alloquit: **Accepistis spiritū**
adoptionis filiorū, in q̄ clamamus abba p̄r. Abba ni-
 mī illi, qui de Israelitico populo: nos pater, qui de
 de gentibus ad fidē Christi uenimus. **Et uenit, & in-**
uenit eos dormiētes. Et ait Petro: Simō dormis?
Non potuisti una hora uigilare? Ille qui supra dix-
 rat, **Et si omnes scandalizati fuerint, ego nunquā scā-**
dalizabor, nunc tristitiæ magnitudine somnum uin-
cere non potest. Vigilate & orate, ut non intre-
tis in tentationē. Impossibile est humanā animam
 non tentari. Vñ & in orōne dñica dicimus: **Ne nos in-**
ducas in tentationem, quam ferre non possumus, tē-
tationem penitus refutantes, sed uires sustinēdi in tē-
tationibus deprecantes. Ergo & impræsentiariū non
ait: Vigilate & orate ne tentemini, sed ne intretis in
tentationem, hoc est, ne tentatio uos superet ultima
& intra suos casus teneat. Verbi gratia, martyr, qui
pro confessione domini sanguinē fudit, tentatus qui
dem est, sed tentationis retribus non ligatus. Qui autē
negat, in plagas tērationis incurrit. Spiritus qui
dē p̄romptus, caro autem infirma. Hoc aduer-
sus temerarios dictū est, quia quicquid crediderint,
putant se posse consequi. Itaq; quantū de ardore mē-
tis confidimus, tantū de carnis fragilitate timeamus.
Sed tamen iuxta Apostolū, spiritu carnis opera mor-
tificātur. Facit hic locus aduersus Euticianos, q̄ di-

Corna. 8

ent unam in mediatore dei & hominum domino & saluatore nostro operationē & unam fuisse uoluntatem. Cum enim dicit, [Spiritus quidē promptus est, caro uero infirma,] duas uolūtares ostēdit: humanā uidelicet, quæ est carnis: & diuinā, quæ est deitatis. **Vbi** humana quidem propter infirmitatem carnis, recusat passionem, diuina autē eius ē prōptissima: quoniā formidare quidē in passiōe humanę fragilitatis ē, suscipere autē dispensationem passiōis, diuinę uolūtatē atq; uirtutis est. **Et iterū abiit. & orauit, eundem sermonē dicens.** Solus orat pro omnibus, sicut & solus patitur pro uniuersis. Languēbant autem & opprimebantur apostolorum oculi, negatione uicina. **Et uenit tertio, & ait illis: Dormite iam, & requiescite. Sufficit. Uenit hora, ecce filius hominis tradetur in manus peccatorū.** Cum dixisset, [Dormite iam & requiescite,] & adiungeret, [Sufficit,] ac deinde inferret, [Uenit hora, ecce tradetur filius hominis,] utiq; intelligitur post illud quod eis dictum est: [Dormite & requiescite,] siluisse dominum aliquantum, ut hoc fieret quod præmiserat, & tunc intulisse: [Ecce appropinquabit hora, siue uenit hora.] Ideo post illa uerba positū est: [Sufficit,] id est, quia requieuitis, iam sufficit. Sed quia cōmemorata ipsa non est interpositio silētiū dñi, propterea coarctat intellectum, ut in illis uerbis alia pronuntiatio requiratur. **Surgite, eamus. Ecce qui me tradet, prope est.** Post quā tertio orauerat, & apostolorū sequentē timorē pœnitētia impetrauerat corrigendum, securus de passione sua pergit ad persecutores, & ulto se interficiendum præbet, dixitq; discipulis: [Surgite, eamus. Ecce qui me tradet, prope est.]

Non uos inueniat quasi timentes & retractantes, utro pergamus ad mortem, ut confidentiam, & gaudium patuluri uideat. **Dederat autem traditor eis signum, dicens: Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum, & ducite caute.** Et cum uenisset, statim accedens ad eum, ait: **Rabbi.** Et osculatus est eum. Impudens quidem & scelerata confidentia, magistrum inuocare, & osculum ingerere ei, quem tradebat: tamē adhuc aliquid habet uerecundia discipuli, cum non eum palam tradidit persecutoribus, sed per signum osculi. **Suscipit autem dominus osculum traditoris, non quo simulare nos doceat, sed ne proditorie fugere uideatur, simul & illud Dauid implens: Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus.** **Unus quidem de circumstantibus educens gladium, percussit Ieruum summi sacerdotis, & amputauit illi auriculam.** Petrus hoc fecit, ut Iohannes euangelista declarat, eodem nimis metis amore, quo antea multa fecerat. Sciebat enim quod Phinees puniendo sacrilegos mercedem iustitiae & sacerdotij perennis acceperit. **Lucas autem addit, quia dominus tangens auriculam serui, sanauerit eum.** Nunquid ergo pietatis suae obliuiscitur dominus, qui & hostes suos non patitur uulnerari? Illi iusto mors inferi, ipse persecutorum uulnera sanat, mystice docens etiam eos, qui in suae mortis consensione uulnus animae contraxerant, si fructum poenitentiae dignum fecerint, salutem mereri. **Et respondens Iesus, ait illis: Tanquam ad latronem existis cum gladijs & fustibus comprehendere me? Quotidie eram apud uos in templo docens, & non me tenuistis.** Stultum est (inquit) eum cum gladijs & fustibus quaerere, qui ultro se tradidit uestris manibus: & in nocte quasi latitantem,

Vestros oculos declinarem p̄ proditorem inuestigare, qui quotidie in templo doceat. Sed ideo aduersum me in tenebris congregamini, quia potestas uestra in tenebris est. Tūc discipuli eius relinquentes eum, omnes fugerunt. Impletur sermo dñi, quo dixerat, quod omnes discipuli scandalizarentur in illo in ipsa nocte. Nam & si turba permittente ad petitionem domini fugerūt, ut Iohannes scribit, paup̄orem tamen ac timiditatē suarū mentis ostendebāt, quod ad fugā præsidiū promptiores, quā ad fiduciam patiendi extiterant. Adolescens autē quidam sequebatur eum amictus sindone super nudo, & reuenerunt eum. At ille reiecta sindone, nudus profugit ab eis. ¶ Quia ait, amictus sindone super nudo, subauditur corpore. i. corpore sup̄ nudo, q̄ non aliud indumentum, quā solam habebat sindonem. Quis autē fuerit iste adolescens, euangelista nō dicit. Quisquis uero fuerit, maiore in se, quā in ceteris amorē dñi permansisse cōprobat: quia illis iam fugientibus, ipse donec ab hostibus comprehenderetur, uinculo charitatis attractus, eum prosequi non omisit, quamuis necdum habuit p̄fectam charitatē, q̄ a comitatu saluatoris uel tentus, p̄fugere potuit. Quia sicut p̄fecta charitas foras mittit timorē, ita timor mentē obsidēs, imperfectā arguit charitatē. Sed notandū solertius, quod de hoc adolescente scribens euangelista, nō ait, qui fugit a comitatu dñi, uel a sequendo dñm, sed reiecta (inquit) sindone, nudus p̄fugit ab eis. Fugit em̄ ab hostibus, quorum presentiam detestabatur & facta, Non em̄ fugit a dño saluatore, a magistro suo, cuius amorē etiam corpore absens fī x̄m in corde seruauit. Neq̄ aliquis ueritatē intelligi lo-

hannē hunc fuisse adolescentē, dilectum præ cæteris magistro discipulū. Nam & illū eo tēpore fuisse adolescentē, lōga post hæc in carne uita eius indicio est. Potuit em̄ fieri, ut ad horam tenentium manibus eleptus, mox resumpto indumēto redierit: & sub dubia luce noctis sese turbis ducētū Iesum, quasi unus de ipsīs immiscuerit, donec ad atrium pontificis, cui notus erat, perueniret, iuxta quod in suo euāgelio ipse commemorat. Sicut autem Petrus, qui culpā negationis pœnitentiæ lachrymis abluir, & cōfessione dominici amoris funditus extirpauit, recuperationem eorū ostendit, qui in martyrio labūtur: ita cæteri discipuli, qui ad articulū cōprehensionis fugiēdo puenērāt, cautelam fugiendi docent eos, qui se minus idoneos ad toleranda supplicia sentiunt, q̄bus tutius est multo, p̄sidia latebrarū petere, quā se discrimini certaminum exponere. Ita etiam iste adolescens, q̄ reiecta sindone nudus, p̄fugit ab impijs, illorū & op̄ designat & animū, qui ut securiores ab incurfibus hostium fiant, q̄ quid in hoc mundo possidere uideāt, abijciūt, ac nudi potius domino famulari, quā ad hærendo mundi rebus, materiam tentādi, atq; a deo reuocādi aduersarijs dare didicerunt, iuxta exēplum beati Ioseph, q̄ relicto in manibus adulteræ pallio, foras exiliuit, malens deo nudus, quā indutus cupiditatibus mūdi, meretrici seruire. **Et adduxerunt Iesum ad summū sacerdotē.** Summū sacerdotem Caiphā significat, sicut Iohānes euāgelista scribit, erat p̄t̄ifex anni illius, de quo cōsentanea testat Iosephus, q̄ p̄t̄ificatum sibi absq; merito dignitatis emerit à principe Romano. Non est mirū, si iniquus pontifex, inique iudicat. [Petrus autem à longe leuā

SECUNDVM MARCVM 667

tus est eum usq; intro in atrium summi sacerdotis. J
 Merito à longe sequebatur, quem proximus erat ne
 gaturus. Nusquam enim negare posset, si Christo, p
 ximus adhæsisset. Verū in hoc maxima nobis est ad
 miratione uenerandus, quod Iesum nō reliquit, etiā
 cum timeret. Quod enim timer, naturæ est: quod se
 quitur, deuotionis: quod negat, obreptionis: quod
 pœnitet, fidei. Aliter, quod ad passionem euntē do
 minum sequebatur à longe Petrus, significabat eccle
 siam secururam quidem, hoc est, imitaturam uestigia
 passionis domini, sed longe differēter. Ecclesia enim
 pro se patitur, at ille, p ecclesia. **Et sedebat cū mi
 nistris, et calefaciebat se ad ignē.** Est dilectionis
 ignis, est & cupiditatis: de hoc dicitur, Ignē ueni mit
 tere in terrā, & quid uolo, nisi ut ardeat: de illo, Oēs
 adulterantes uelut clibanus corda eorum: iste, super
 credētes in cœnaculo Sion descendens, uaris linguis
 eos deum laudare docuit: ille, in atrio Caiphæ instin
 ctu maligni spiritus accēsus, ad negandū ac blasphe
 mandum dominum noxias perfidorum linguas ar
 mabar. Quod enim intus in domo principis sacerdo
 tum synodus maligna gerebat, hoc ignis in atrio fo
 ris inter frigora noctis materialiter accensus typice
 præmonstrabat. Quicunq; ergo uitio obnoxius pōt
 dicere cum Propheta dño: Quia factus sicut uter in
 pruina, iustificaciones tuas non sum oblitus. In qui
 buscunq; autem flammam charitatis turbida uitioꝝ
 flumina obruerūt, à domino audiūt: Quoniam abun
 dauit iniquitas, refrigescet charitas multorum. Quo Mat. 24
 frigore torpens ad horā apostolus Petrus, quasi pru
 nis ministrorū Caiphæ calefieri cupiebat, quia tem
 poralis commodi solatium perfidorū societate quæ

rebat. Sed nō mora, respectus à dño, cum ignem pra-
 uorum corpore, tūc & infidelitatem corde reliquit,
 ac post resurrectionē dñi sancto igne recreatus, fun-
 ditus excessum trinae negatiōis trina dilectionis con-
 fessione purgauit. Tunc etem, completa illa memo-
 rabili piscium captura, cum ueniret ad dñm, uidit cū
 discipulis suis prunas positas, & piscem superpositū
 & panem: moxq; uidens, sui cordis arcana prunis in-
 flammauit amoris. **Et quidā surgentes, falsum**
testimonium ferebant aduersus eum, dicentes: Qui
nos audiuimus eum dicentem: Ego dissoluam tem-
plum hoc manufactū, & post triduum aliud nō ma-
nufactum, ædificabo.] Quō falsi testes sunt, si ea di-
 cunt, quā dñm dixisse legimus? Sed falsus testis est,
 qui non eodem sensu dicta intelligit, quo dicuntur.
 Dominus em̄ dixerat de templo corporis sui, sed in
 ipsis uerbis calumniabantur, & paucis additis uel mu-
 tatis, quasi iustam calumniam faciunt. Saluator em̄
 dixerat: **Soluite templum hoc, isti cōmutant &**
aiunt: [Ego dissoluam templum hoc manufactū.]
Vos, inquit, soluite, non ego: quia illicitū est, ut nos
ipsi nobis inferamus mortem. Deinde illi uertunt:
Et per triduum aliud non manufactum ædi-
ficabo, ut proprie de templo iudaico dixisse uidea-
 tur. Dñs autem, ut ostenderet animal uiuum & spi-
 rans templum, dixerat: **Et ego in triduo suscita-**
bo illud. Aliud est ædificare, aliud suscitare. [Et ex-
 urgens summus sacerdos in mediū, interrogauit Ie-
 sum, dicens: Non respondes quicquam ad ea quæ tibi
 obijciuntur ab his? Ille autē tacebat, & nihil rēdit.]
 Ira præceps & impatiens, nō inueniens calumniæ lo-
 cum, exciuit de solio pontificem, ut insaniam mentis

motu corporis demonstraret. Quanto Iesus tacebat ad indignos responsione sua, falsos testes & sacerdotes impios, tanto magis pontifex furore superatus, eum ad ad respondēdū puocat, ut ex qualibet occasione sermonis locum inueniat accusandi, nihilominus Iesus tacet. Sciebat em̄ quasi deus, quicquid respōdisset, torquēdum ad calumniam. Rursum summus sacerdos interrogabat eum, & dicit ei: [Tu es Christus filius dei benedicti? Iesus aut̄ dixit illi: Ego sum.] In Matthæo scriptum est, quod interrogati & iuranti se pontifici, si esset Christus, responderit: Tu dixisti, pro quo Marcus posuit, *Ego sum*, ut uidelicet ostendat tñ ualere quod dixit Iesus, Tu dixisti: quantum si diceret, Ego sum. Et uidebitis filium hominis a dextris sedentem virtutis dei, & uenientem in nubibus cæli. Si ergo tibi in Christo o Iudæ, pagane & hæretice contēptus, infirmitas & crux contumelia est, uide quia per hæc filius hoīs ad dexterā dei p̄ris sessurus, & ex partu uirginis homo natus, in sua cum cæli nubibus est maiestate uenturus. Unde & Apostolus, cū crucis obiecta descripsisset, dicens: Qui humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortē, mortē aut̄ crucis, adiūxit atq; ait: Propter quod & deus illū exaltauit, & donauit illi homē, quod est super omne nomē, ut in noīe Iesu omne genu flectat, cælestiū, terrestriū & infernorū: & omnis lingua confiteatur, quia dñs Iesus Christus in gloria ē dei patris. [Summus aut̄ sacerdos scindens uestimēta sua, ait: Quid adhuc desideramus testes? Audistis blasphemiam.] Quem de solio sacerdotali furor excusserat, eundem tables ad scindēdas uestes puocat. Scindit uestimēta sua, ut ostendat Iudæos sacerdotalem uestē uel gloriam

ph. 4. 3

Actuū. 14

perdidisse, & uacuum sedem habere pontificis. Sed & consuetudinis Iudaicæ est, cū aliquid blasphemæ & quasi contra deū audierint, scindere uestimenta sua, qđ Paulum quoq; & Barnabam, quando in Lycaonia deorū cultu uenerabantur, fecisse legimus. Herodes autē, quia non dedit honorē deo, sed acquieuit immoderato fauori populi, statim ab angelo percussus est. Altiori autē mysterio factum est, ut in passione dñi pontifex Iudæorū sua ipse uestimenta disciderit, cum tunica dñi nec ab his, qui eum crucifixere, militibus scindi potuerit. Figurabat em̄, quod sacerdotiū Iudæorū pro sceleribus ipsorū pontificū esset scindendum, & a suæ statu integritatis om̄imodis soluendū. Soliditas uero sanctæ uniuersalis ecclesiæ, quæ uestis sui redēptoris solet appellari, nunquā ualeat disrumpi, quin potius, & si Iudæi, si gentiles, si hæretici, si mali catholici humilitatē domini saluatoris contēnāt, eius tñ usq; ad consummationem seculi, in illis, quos fors electionis inuenerit, inuiolata sit permāsura cæstitas. **Et cœperunt quidā conspuere eum, et uelare faciē eius, & colaphis eum cedere, & dicere eis Prophetiza. Et ministri alapis eū cædebant.** Impleta est hoc loco pphetia, quæ ait: Dedi maxillas meas alapis, & faciem meā nō auerti a confusione sputorū. Sed qui tunc cæsus est colaphis, siue alapis Iudæorū, cæditur etiam nunc blasphemijs falsorum Christianorum. Qui tunc consputus est saluius infidelium, nūc usq; uesanijs nominetenus infidelium exhonoratur, atq; irritatur opprobrijs. Velauerūt autē faciē eius, non ut eorum ipse scelera non uideat, sed ut a se ipsi, sicut quandoq; Moysi fecerant, gratiam cognitionis eius abscedant. Si em̄ crederent Moysi, crederēt for-

3 saig. 70

fitan & dño. Quod uelamētum usq; hodie manet su-
 per cor eorum non reuelatum, nobis autē in Christiū
 credentibus ablatū est. Neq; em̄ frustra eo morientē
 uelam tēpli scissum est medium, & ea quæ toto legis
 tēpore latuerant, & abscondita carnali Israeli fuerāt,
 noui testamenti cultoribus sunt patefacta sancta san-
 ctorū arcana. Quod uero dicunt ei, **Propheta**,
 & iuxta alios euāgelistas, **Quis est qui te percus-**
 sit, quasi in contumeliā faciunt eius, quise a populis
 prophetam uoluerit haberi. Sed ipso dispensante, q
 patitur, omnia p nobis fiunt, sicut Petrus hortatur:
 Christo in carne passo, nos eadem cogitatione armē-
 mur, atq; ad toleranda, p nomine eius irrisiōnū op-
 probria præparemur. [Et cum esset Petrus in atri-
 o deorsum, uenit una ex ancillis summi sacerdotis. Et
 cum uidisset Petrū calefacientē se, aspiciens illum ait:
 Et tu cū Iesu Nazareno eras. At ille negauit, dicens:
 Neq; scio, neq; noui qd dicas.] **Quid sibi uult, qd pri-**
 ma eū pdir ancilla, cū uiri utiq; magis magis eū po-
 tuerunt recognoscere, nisi ut & iste sexus peccasse in
 necem dñi uideretur, & iste sexus redimeret per dñi
 passionem? Et ideo mulier resur rextiōis accipit pri-
 ma mysteria, & mādara custodit, ut ueterē præuari-
 catiōis aboleret errorē. **Et cū foras ante atriu-**
7 gallus cantauit. De hoc galli cantu cæteri euā-
 gelistæ tacēt, non tñ factum esse negant, sicut & mul-
 ta alia alij silētio præterierūt, quæ alij narrant. Rur-
 sum autē cum uidisset alia eū ancilla, cœpit dicere cir-
 cunstātib; q; hic ex illis est. At ille iterū negauit.]
 Nō hec eadē quæ prius accusabat, ancilla esse creden-
 da est. Dicit namq; Mattheus apertissime: [Exeuntē
 autē illo ianuam, uidit eum alia ancilla, & ait his qui

erant ibi.] In hac aut negatione Petri discimus, non solum abnegare Christū, qui dicit eum nō esse Christum, sed ab illo etiam, qui cum sit negat se esse Christianum. Dñs autem non ait Petro: Discipulum meū te negabis, sed me negabis. Negavit ergo ipsum, cū se negavit eius esse discipulū. **Et post pusillū rursus qui astabant dicebant Petro: Vere et illic es. Nam Galilæus es.** Non q̄ alia lingua Galilæi quā Hierosolymitæ loquerētur, qui utriq̄ fuerunt Hebræi, sed q̄ unaquæq̄ puincia & regio suas habeat pprietates, ac uernaculum loquendi sonū uitare non possit. Vnde in Actibus apostolorū cū hi, quibus spūs sctūs infederat, omnium gentiū linguas loquerētur, inter alios q̄ è diuersis mundi plagis aduenerant, etiam illi qui habitabant Iudæā, dixisse referuntur: Nonne ecce omēs isti qui loquuntur, Galilæi sunt? Et quomō audiimus unusquisq̄ linguam nostram in qua nati sumus? Et Petrus fratribus loquens in Ierusalem: Et notum, inquit, factum est omnibus habitantibus Ierusalem, ira ut appellaretur ager ille aceldema. Quare lingua eorū, nisi quod idē nomē aliter illi, hoc est, Hierosolymitæ, aliter sonabāt Galilæi? [Ille autē cepit anathematizare & iurare, quia nescio hōiem istum quem dicitis. Et statim iterum gallus cantauit.] Soler scriptura sacra meritum causarū, per statum designare temporū. Vnde Petrus, qui media nocte negavit, ad galli cātum pertinuit: qui etiam post resurrectionē domini diurna sub luce illum, quē tertio negauerat, tertio æque se amare professus est. Quia nimirum, qui in tenebris obliuiois errauit, & speratæ iam lucis rememoratio ne correxit, & eiusdem ueræ lucis ad præsentia,

¶ SECUNDVM MARCVM. 673

plene totum quicquid mutauerat erexit. Hunc opinor gallū aliquē doctōrē intelligendū, qui nos iacētes excitās & somnolētos increpās, dicat: **Euigilate** 1. Cor. 15.
uerbi, qđ dixerat ei Iesus: Priusquā gallus cantet bis, ter me negabis. Et cepit flere.] Quān nocīna prauorum colloquia: Petrus ipse inter infideles uel hominē se nosse negauit, quē inter cōdiscipulos iā dei filium fuerat cōfessus. Sed nec in atrio Caiphæ retentus poterat agere pēnitentiā, egreditur foras, ut alij narrant euangelistæ, q̄tenus ab impiorū concilio secretus, sordes pauidæ negatiōis liberis stertibus absoluat. **Et confestim mane consilium facientes summi sacerdotes cum senioribus & scribis, & uniuerso cōcilio, uincientes Iesum, duxerunt, & tradiderunt Pilato.**] Non solum ad Pilatum, sed etiam ad Herodem ductus est, ut uterq; domino illuderet. Et cerne solitudinem sacerdotum in malo: tota nocte uigilauerunt, ut homicidium facerent. **Et uinctum tradiderunt Pilato.** Habebant enim hūc morem, ut quem adiudicassent morti, ligatum iudici traderent. Attamen notandū, quod non tunc primum ligauerunt eum, sed mox comprehensum nocte in horto (ut Iohannes declarat) ligauerunt, & sic adduxerūt eū ad Annam primū. **Et interrogauit eum Pilatus: Tu es rex Iudæorum?** Pilato nihil aliud criminis interrogante, nisi utrum rex Iudæorum sit, arguūtur impieratis Iudæi, quod ne falso quidem inuenire potuerint, quod obijcerent saluatori. **At ille respondens ait illi: Tu dicis.** Sic respondit, ut & uerum diceret, & sermo eius calumniæ non pateret. Et attende quod Pilato, qui in

uitijs sententiam ferebat, aliqua in parte responde-
 rit, sacerdotibus autem & principibus noluerit, indi-
 gnosq; suo sermone iudicauerit. Pilatus autem
rursum interrogauit eum, dicens: Nō respondes quic-
quam? Vide in quantis te accusant. Iesus autem an-
 plius nihil respondit. ¶ Ethnicus quidem est qui con-
 demnat Iesum, sed causam refert in populum Iudæo-
 rum. Vide in quantis te accusant. Iesus autem
 nihil respondere uoluit, ne crimen diluens dimitte-
 retur à præside, & crucis utilitas differetur. [Pontiff-
 ces autem concitauerunt turbam, ut magis Barab-
 bam dimitteret eis.] ¶ Vsq; hodie hæret Iudæis sua
 petiitio, quam tanto labore impetrarunt. Qui enim
 data sibi optione pro IESU latronem, pro saluato-
 re interfectorem, pro datore uitæ elegerunt ademp-
 torem, merito salutem perdiderunt & uitam, &
 latrocinij sese ac seditionibus intantum subdide-
 runt, ut & patriam regnumq; suum quod plus Chri-
 sto amauere, perdiderint, & hætenus, quam uendi-
 dere, siue animæ, seu corporis libertatem recipere nō
 meruerint. Pilatus aut̄ iterū respondens ait il-
lis: Quid ergo uultis faciam regi Iudæorum? At illi ite-
 rum clamauerunt: Crucifige eum. Pilatus uero dice-
 bat eis: Quid enim mali fecit? ¶ Multas liberandi sal-
 uatorem Pilatus occasiones dedit. Primum latronē
 iusto conferens, deinde inferens: Quid ergo uul-
tis ut faciam regi Iudæorum? Cumq; respon-
 derent, Crucifigatur, statim non acquieuit, sed iux-
 ta suggestionem uxoris, quæ mādauerat ei, ut Mar-
 thæus scribit, Nihil tibi & iusto illi, ipse quoque res-
pondens ait: Quid enim malifecit? Hoc dicēdo
Pilatus absoluit Iesum. At illi magis clamabāt,

dicētes: Crucifige eum. Vt impleretur quod in
 vicesimo primo Psalmo dixerat: **Circumdedērūt me** Psal. 22
canes multi, cōgregatio malignantium obsedit me.
Isaias quoque in hac sententia congruenter: **Expe-** Isais. 54
ctauit ut faceret iudicium. **Et illud** Ieremia: **Facta est**
mihī hereditas mea sicut leo in sylua, dederunt sup
 me uocem suam. **Fecerunt autem iniquitatem,** & nō
 iustitiam, sed clamorem. [**Pilatus autem uolens po-**
pulo satisfacere, dimisit eis **Barabbam,** & tradidit Ie-
 sum flagellis cāsum, ut crucifigeretur.] **Iesus autem**
flagellatus nō ab alio, quā ab ipso **Pilato** intelligen-
 dus est. **Scribit** namq; aperte **Iohannes:** **Clamauerunt**
rursūm dicentes omnes: Non hunc, sed Barabbam.
Erat autem Barabbas latro, **Tunc ergo Pilatus** ap-
 prehendit Iesum & flagellauit.] **Ac deinde subiun-**
git: Et milites plectētes coronam de spinis,
imposuerunt capiti eius. Quod quidem ideo fe-
 cisse, atq; ideo credendum est militibus eum illuden-
 dum tradidisse, ut satiati pœnis & opprobrijs eius Iu-
 dæi, mortem eius ultra sitire desisterent. **Hoc autem**
factum est, ut quia scriptum erat, **Multa flagella pec-**
catōrum, illo flagellato, nos ā uerberibus liberare-
 mur, dicente scriptura: **Flagellum non appropinqua-**
bit tabernaculo tuo. **Milites autem duxerunt**
eū in atrium prætorij, et conuocant totā co-
 hortem, & induunt eū purpura, & imponunt ei ple-
 ctentes spineam coronam, & cœperunt salutare eū,
Aue rex Iudæorum.] **Milites quidem,** quia rex Iu-
 dæorū fuerat appellatus, & hoc ei scribæ & sacerdo-
 tes crimē obiecerant, quia sibi in populo **Israel** usur-
 parēt imperium, illudentes hoc faciunt, ut nudatum
 pristinis uestibus, induant purpura, qua reges uetē-

res utebantur. Et pro diademate imponunt ei spine
 am coronam, pro sceptro, regali dant calamum, ut
 Mattheus scribit, & adorant quasi regem. Nos autē
 omnia hæc intelligamus mystice. Quomodo enim
 Caiphas dixit, Oportet unum hominē mori, p̄ popu-
 lo, nesciens quod diceret: sic & isti quicquid fecerūt,
 licet alia mente fecerunt, tñ nobis qui credidimus, sa-
 cramenta tribuebant. Notandū autem, quia pro eo
 quod Marcus ait, [Et induunt eum purpura.] Mat-
 theus ita posuit: [Et exuētes eum, chlamydem coc-
 cineam circumdederūt ei.] Pro regia enim purpura,
 chlamys illa coccinea ab illudentibus adhibita erat.
 & est rubra quoddam purpura cocco similima. Potest
 enim fieri, ut purpurā etiam Marcus cōmemorauerit,
 quam chlamys habebat, quamuis coccinea esset.
 Mystice enim purpura, qua indutus est dñs, ipsa eius
 caro, quā passionibus obiecit, insinuat, de qua præ-
 missa dixerat, p̄phetia: Quare ergo rubrum est indu-
 mentū tuum, & uestimenta tua sicut calcantiū in tor-
 culari. In corona uero, quā portabat spinea, nostrorum
 susceptio p̄ctorum, p̄ qua mortalis fieri digna-
 tus est, ostenditur, iuxta quod præcursor istius testi-
 monium ei perhibens, ait: Ecce agnus dei, ecce q̄ tol-
 lit peccata mundi. Namq; spinas in significatione pec-
 catorum poni solere, testatur ipse dñs, qui protopla-
 sto in peccatum prolapsō dicebat: Terra tua spinas &
 tribulos germinabit tibi. Quod est aperte dicere. Cō-
 scientia tua punctiones tibi & aculeos uitiorum pro-
 creantia non desister. Quod uero (iuxta euāgelium Lu-
 cæ) dominus apud Herodem alba ueste induitur, in
 cæteris uero euangelistis à militibus Pilati sub pur-
 pureo siue coccineo habitu illusus esse perhibet, col-

Isaig. 63.

Johan. 1.

Jata utraque ratione, in uno innocentia & castitas assumptæ humanitatis, in altero a utem ueritas passionis, per quam ad gloriam regni immortalis esset peruenturus, exprimitur. Sicut enim purpura colorem sanguinis, q̄ pro nobis effusus est imitatur, ita & habitum regni, quod post passionem dominus intrauit, nobisq̄ intradum patefecit, insinuat. Verum quia dixit Apostolus, Quotquot enim in Christo baptizati estis, Christum induistis; & Isaias domino de electis, Omnibus his uelut ornamēto uestieris: potest in hoc utroq; domini habitu, non inimicorum quidem sententia probrosa, sed ipsius domini electione gloriosissima, omnis electorum eius multitudo, quæ in martyres uenerandos, & cætera fidelium plebe distinguitur, aptissime designari. Alba etenim ueste induitur, cum munda iustorum confessione circumdatur. Purpura siue cocco uestitur, cum in triumpho uictoriosorum martyrum gloriatur. **Et percutiebāt caput eius arundine, & conspuebant eum, & ponentes genua adorabant eum.**] Hæc tūc fecere milites Pilati, hæc usq; hodie faciūt hæretici & pagani, milites utiq; diaboli. Quia em̄ caput Christi deus, caput eius percutiunt, qui eum uerū deum esse denegant. Et quia scriptura per arūdinem solet confici, quasi arundine caput Christi feriunt, qui diuinitati illius contradicentes, errorem suum confirmare auctoritate sacræ scripturæ conantur. Spuunt in faciē Christi, qui præsentiam gratiæ eius uerbis execrandis ex interna cæcæ mentis infania conceptis respuunt, & Iesum Christū in carne uenisse denegant. Et quidē milites eū quasi qui deum seipsum falsum dixisset, illudentes adorabant. Sed sunt hodie, q̄ sunt grauioris uesaniæ, qui eū

Sala. 3

Isais. 49.

certa fide ut deum uerum adorant, sed peruersis actibus mox uerba eius quasi fabulosa despiciunt, ac promissa regni illius temporalibus illecebris post longē ponunt. **Et educunt illum, ut crucifigerent eum. Et angariauerunt prater eundē quempiam Simonem Cyrenæum, uenientem de uilla, patrem Alexandri & Rufi, ut tolleretur crucem eius.** Magnæ tunc opinionis Simon iste uidetur fuisse, cū filij quoq; eius, quasi iam noti omnibus, designentur ex nomine. Sed cauendum, ne cui uideatur contrarium, quod Iohannes scribit, ipsum dñm sibi crucem portasse, cæteri uero euangelistæ hunc Simonem Cyrenæum eā baiulasse referunt. Primo namq; a domino portata, ac deinde Simoni, quem exeuntes forte obuiū habuerant, portanda imposta est. Et hoc congruo satis ordine mysterij, quia nimirum ipse passus est pro nobis, relinquens nobis exemplum, ut sequamur uestigia eius. Et quia Simon iste non Hierosolymita, sed Cyrenæus esse perhibetur (Cyrenæ em̄ ciuitas Libyæ est, ut in Actibus apostolorum legimus) recte per eum populi gentium designantur, q̄ quondam peregrini & hospites testamentorū, nunc obediendo ciues sunt & domestici dei, et (sicut alibi dicitur) hæredes quidem dei, cohæredes autē Christi. Vnde apte Simon, obediens: Cyrenæ, hères interpretatur. Nec prater eundē, quia idē Simon de uilla uenisse refert. Villa em̄ grece pagus dīr, unde paganos appellamus eos, quos a ciuitate dei alienos, & quasi ut banæ cōuersationis uidemus esse expertes. Sed de pago Simon egrediens, crucē portat post Iesum, cū populus nationū paganis ritibus derelictis, uestigia dñice passionis obedienter amplectit. **Et perducunt illum**

Roma. 8.

In Golgathalocū. quod est interpretatū. cal-
varie locus. Extra urbem & foris portā loca sunt,
 in quibus truncantur capita bellatorum, & caluarig
 .i. decollatorum sumptere nōmen. Propterea autē
 ibi crucifixus est dñs, ut ubi prius erat area damna-
 torum, erigerētur uexilla martyrij. Et quomodo p
 nobis maledictum crucis factus est, & flagellatus,
 & crucifixus, sic pro omnium salute quasi noxius in-
 ter noxtos crucifigitur. Et dabant ei bibere myr-
rhatum uinum. ⁊ non accepit. Deus loquitur ad
 Ierusalem: Ego te plantaui uineam meam ueram,
 quomodo cōuersa es in amaritudinem uitis alienæ? Jeremi. 24
 Amara uitis amarum uinum facit, & propinat dño
 Iesu, ut impleatur quod scriptum est: Dederunt in ci-
 bum meum fel, & in siti mea potauerunt me aceto.
 Quod autem dicitur, [& non accepit,] uel secun-
 dum Matthæū, [cum gustasset, noluit bibere,] hoc
 indicat, quod gustauerit quidem pro nobis mortis
 amaritudinem, sed tertia die resurrexit. Quod enim
 ait Marcus, [non accepit,] intelligitur, non accepit
 ut biberet: gustauit autem, sicut Matthæus testis est.
 Et quod idem Matthæus ait, [noluit bibere,] hoc
 Marcus dixerat: [non accepit.] Sed & hoc quod ait
 Marcus [myrrhatū uinum,] intelligendum est Mat-
 thæum dixisse, [cū felle mixtū.] Fel quippe p ama-
 ritudine posuit, & myrrhatū uinum amarissimū este
 quanquā fieri possit, ut & felle & myrrha uinū amarif-
 simum redderēt. Et crucifigentes eum, diuise-
rant uestimēta eius. mitrentes sortē super eis,
quis quid tolleret. Hæc Iohānes euangelista ple-
 nitus exponit, qā milites cætera in quatuor partes iuxta
 suum numerū diuidentes, de tunica quæ in cōsulis

erat, desuper contexta per totum, sortem miserunt. Quadripartita autē uestis domini, quadripartitam eius figura uit ecclesiā, toto scilicet (quæ quatuor partibus constat) terrarū orbe diffusam, & omnibus eisdem partibus æqualiter (i. cōcorditer) distributam. Tunica uero illa sortita, omnium partium significat unitatem, quæ charitatis uinculo cōtinetur. Si enim charitas (iuxta Apostolum) & supereminentiore habet uiam, & supereminet scientiæ, & super omnia præcepta est, merito uestis, qua significata est, desuper contexta perhibetur. In sorte autem quid, nisi dei gratia cōmendata est? Sic quippe in uno ad omnes peruenit, cum fors omnibus placuit: quia & dei gratia in uno ad omnes peruenit, & cum fors mittitur, nō personæ cuiusq; uel meritis, sed occulto dei iudicio ceditur. Et quæ (sicut dicit Apostolus) uerus homo noster simul crucifixus est cum illo, ut euacuetur corpus peccati, ut ultra non seruiamus peccatō, quandiu id agunt opera nostra, ut euacuetur corpus peccati: quandiu exterior homo corrūpitur, ut interior renouetur de die in diem, tēpus est crucis. Hæc sunt & bona opera quædam, tamen adhuc laboriosa, quorū merces requies est. Sed ideo dicitur, spe gaudentes, ut requiem futuram cum hilaritate in laboribus operemur. Hanc enim hilaritatem significat crucis latitudo in transuerso ligno, ubi figuntur manus. Per manus enim, operamur ligimus: per latitudinem, hilaritatem operantis, quia tristitia facit angustias: per altitudinem autē, cui caput adiungitur, expectationē retributionis de sublimi iustitia dei, quæ reddet unicuique secundū opera sua, his quidem secundum tolerantiam boni operis, gloriam

Roma. 2. & honorem & incorruptionē quærētibz, uitā æter

nam. Itaq; iam longitudo, qua totum corpus extenditur, ipsam tolerantiam significat. Vnde longanimes dicuntur, qui tolerant. Profundum, quod terra infixum est, secretum sacramenti præfiguratur: quæ uerba Apostoli instar de significatione crucis expediã, ubi ait: In charitate radicari & fundati, ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit longitudo, latitudo, altitudo & profundum. **Erat autem hora tertia, & crucifixerunt eum.** Sunt qui arbitratur hora quidem tertia dominum crucifixum, à sexta autem hora tenebras factas usq; ad nonam, ut consumptæ intelligantur tres horæ, ex quo crucifixus est, usq; ad tenebras factas. Et posset quidem hoc rectissime intelligi, nisi Iohannes diceret, hora quasi sexta Pilatū sedisse pro tribunali, in loco qui dicitur lithostrotos, hebraice autem gabatha. Sequitur enim: **Erat autem paschæ hora quasi sexta, & dicit Iudæis: Ecce rex uester.** Si igitur quasi sexta Pilato sedente in tribunali, traditus est crucifigendus à Iudæis, quomodo hora tertia crucifixus est, sicut uerba Marci non intelligentes quidam putauerunt? Iam certe dixerat Marcus: **Et crucifigentes cum diuiserunt uestimenta eius.** Si ergo eius rei gestæ tempus uoluit commemorare, sufficeret dicere: **Erat autem hora tertia.** Vt quod adiunxit, & crucifixerunt eum, nisi quia uoluit aliqd recapitulando significare, quod quaesitum inueniret, cum scriptura ipsa illius temporibus legeretur, quibus uniuersæ ecclesiæ notum erat, quæ hora dominus ligno suspensus est, unde posset huius uel error corrigi, uel mendacium refutari? Sed quia sciebat à militibus dominum crucifixum, non à Iudæis, occulte ostendere uoluit, eos magis crucifixisse, qui clamauerunt

ut crucifigere tur, quā illos, qui ministerium principis suo secundum suum officium praeberunt. Intelligitur ergo fuisse hora tertia, cum clamauerūt Iudaei, ut dominus crucifigere tur: & ueracissime demonstratur, tunc eos crucifixisse, quando clamauerunt, maxime quia uolebant non uideri se hoc fecisse. Et propterea eum Pilato tradiderunt, quod per eorum uerba satis indicant secundum Iohannem. Quod ergo maxime uideri fecisse uolebāt, hoc eos hora tertia fecisse Marcus ostendit, uerissime indicans, magis fuisse dominum necatum lingua Iudaeorum, quam militum manu. **Et erat titulus causae eius inscriptus rex Iudaeorum.** Titulus positus supra crucem eius, in quo scriptum erat, rex Iudaeorum, illud ostendit, quod nec occidendo efficere potuerunt, ut eum regem non haberent: quia eis manifestissima potestate secundum sua opera redditurus est. Vnde in Psalmo canit: Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum eius. **Qui** apertum etiam, quoniam rex & pontifex est, cum eximiam patri suae carnis hostiam in altari crucis offerret, regis quoque, qui rex praedictus erat, dignitatem titulo praetendit, ut cunctis legere, hoc est, audire & credere uolentibus insinuaret, quia per crucis patibulum non perdidit suum, sed confirmauerit potius & corroborauerit imperium. **Et cum eo crucifigunt duos latrones unum a dextris, et alium a sinistris.** Latrones, qui cum domino crucifixi sunt, significant eos, qui sub fide & confessione Christi, uel agone martyrii, uel qualibet continentiae arctioris instituta subeunt. Sed quicumque haec praeteriterna solum caelestis gloria egerunt, hi profecto dextri latronis merito ac fide designantur. At qui, siue

Psalm. 2

humanae laudis inuicem, seu qualibet minus digna intentione mundo abrenunciant, non immerito blasphematoris ac sinistri latronis mentem imitantur & **1. Corin. 13**
actus, de qualibus dicit Apostolus: Si tradidero corpus meum ut ardeat, si dedero omnes facultates meas in cibos pauperum, si alia plura pietatis opera facerem, ut dona gratiae spiritalis accepisse uidear, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. Beati autem, qui sua propter dominum, & propter euangelium relinquunt. **Matth. 5.**
Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum caelorum. Similiter & sacerdotes summi illudentes ad alterutrum, cum scribis dicebant: Alios saluos fecit seipsum non potest saluifacere. Etiam nolentes confitentur scribis & pontificibus, quia alios saluos fecerit. Itaque uos uestra condemnat sententia. Qui enim alios saluos fecit, utique si uellet, seipsum saluare poterat. [Christus rex Israel descendat nunc de cruce, ut uideamus & credamus.] Fraudulenta promissio. Quid est plus, de cruce adhuc uiuentem descendere, an de sepulchro mortuum surgere? Surrexit, & non creditis: ergo etiam si de cruce descenderit, similiter non creditis. Et qui cum eo crucifixi erant, conuiciabantur ei. Quomodo hoc uerum est, quando quidem unus eorum conuiciatus est secundum **Lucae** testimonium, alter & conpescuit eum, & in deum credidit, nisi intelligamus **Matthaeum** & **Marcum** breuiter perstringentes, hoc loco pluralem numerum pro singulari posuisse, sicut in epistola ad **Hebraeos** legimus pluraliter dictum, clausurunt ora Leonum, cum solus **Daniel** significari intelligatur: & pluraliter dictum, secti sunt, cum de solo **Isaia** intelligatur. **Hebr. 12.**

Quid enim uisitacius, uerbi gratia, quam ut dicat aliquis: **Et** rustici mihi insultant, etiam si unus insultet. **Tunc** enim esset contrarium, quia **Lucas** de uno manifestauit, si illi dixissent ambos latrones conuictatos dño, ramenten posset sub numero plurali unus intelligi. **Cum** uero dictum est, latrones, uel qui cum eo crucifixi erant, nec additum est, ambo, non solum si ambo fecissent, posset hoc dici, sed etiam quia unus hoc fecit, potuit uisitato locutionis modo per pluralem numerum significari. Quia uero, **Luca** testante, unus latro dominum blasphematur, dicens, **Saluum fac me ipsum et nos**: alter uero & illum digna inuestione redarguit, & dñm fidei supplicatione precatur, dicens: **Domine, memento mei cum ueneris in regnum tuum**, usq; hodie idem geri in ecclesia uidemus, cum mundanis facti afflictioibus, ueri simul & falsi **Christiani**: illi quidem, qui ficta mente dominice passionis sacramenta gestant, ad presentis uitæ gaudia cupiunt liberari à domino, atq; simplici intentione cum **Apostolo** non gloriantur in sola cruce domini nostri **Iesu Christi**, ita potius à presentibus arumnis optant erui, & spiritum suum commendent in autoris manus, unaq; cum ipso regni cælestis desiderent esse participes. **Vnde** bene ille, qui fide dubia dominum precabatur, funditus est cõtempus à domino, neq; ulla respõsione dignus habitus. **At** uero preces illius, qui æternam à se salutem quærebat, pia mox dominus exauditiõne suscipere dignatus est. Quia nimirum, qui cunq; in tribulationibus positi, temporalia tantum à domino solatia requirunt, à temporalibus separantur, & æternis gaudijs priuantur. **Qui** em̃ ueraciter bona patriæ cælestis suspirat, ad hæc abiq;

SECUNDVM MARCVM 685

Nulla dubietate Christo miserante perueniunt. **Et facta hora sexta, tenebrae factae sunt per totam terram, vsq; in horam nonam.** Clarissimum mundi lumen retraxit radios suos, ne aut pendente uideret dominum, aut impij blasphemantes sua luce fruere tur. **Et notandum, quia dominus sexta hora, hoc est, recessuro a centro mundi sole crucifixus sit: diluculo autem, hoc est, oriente iam sole, resurrectionis suae mysteria celebrauerit.** Statutum enim temporis signa uir, quod effectu temporis exhibuit. **Qui mortuus est propter peccata nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram.** Nam & Adam peccante scriptum est, quia audierit uocem domini dei, deambulatis in paradiso ad auram post meridiem. Post meridiem namque, inclinata luce fidei: ad auram uero, refrigerescente seruore charitatis: deambulans autem audiebat, quia ab homine peccante recesserat. **Rationis igitur, imò diuinae pietatis ordo poscebat, ut eodem temporis articulo, quo tunc Adae prauaricanti occluserat, nunc latroni dominus poenitenti ianuam referaret paradisi.** **Et qua hora primus Adam peccando mortem huic mundo inuexit, eadem hora secundus Adam mortem moriendo destrueret.** **Et hora nona exclamauit Iesus uoce magna, dicens: Eloi, eloi, lamata bachi bani.** Quod est interpretatum: Deus meus, deus meus, ut quid dereliquisti me? **Ut quid &c.** Principio uicesimiprimi psalmi usus est. Illud uero quod est in medio uersiculi: **Respice in me, superfluum est.** Legitur enim in Hebræo: **Deus meus, deus meus, quare me dereliquisti.** **Nec mireris uerborum humilitatem, quæ in montas derelicti, cum formam serui sciens, scandalum crucis uideas. Sicut enim esurire & sitire & fatigari nõ**

erāt propria diuinitatis, sed corporalis passionis, irā
 & quod dicitur: [**Vt** quid me dereliquisti,] corpora-
 lis uocis erat proprium, qua solet secundum naturā
 corpus nullatenus uelle à sibi coniuncta uita fraudari.
 Licet enim & ipse saluator dicebat hoc, sed apprie
 ostendebat corporis fragilitatem, manens uirtus &
 sapientia dei. **Vt** ergo homo loquitur, meos circum-
 ferēs motus, quod in periculis positi, à deo deserinos
 putam⁹, uel ut homo turbaī, ut homo flet, ut homo
 crucifigitur. **Et quidam de circumstantibus au-**
dientes, dicebant: Ecce Eliam uocat.] Non omnes,
 sed quidam, quos arbitror milites fuisse Romanos,
 non intelligentes sermonis Hebraei proprietatē, sed
 ex eo quod dixit: **Eli, eli,** putantes Eliam ab eo uoca-
 tum. Sin autem Iudæos, qui hoc dixerunt, uolueris
 intelligere, & hoc more sibi solito faciūt, ut dñm im-
 becillitate infament, quod Eliæ auxilium depreceī.

Currens autem vnus, & implens spongiam
aceto, circumponensq; calamo, porum dabat ei, di-
cens: Sinite, uideamus si ueniat Elias ad deponendū
eum.] Quam ob causam domino acetū sit porui da-
 tum, Iohannes ostendit plenius, dicēs: [**Postea sciēs**
Iesus qaiā cōsummata sunt omnia, ut cōsummaretur
 scriptura, dicit: **Sitio.** **Vas** ergo positū erat aceto ple-
 num. Illi autem spongiam plenam aceto hysopo cir-
 cumponentes, obtulerunt ori eius.] **Vidit** ergo quo-
 niam iam cōsummata sunt omnia, quæ oportebat ut
 fierent, antequam acciperet acetum, & traderet spiri-
 tum, atq; ut hoc etiam consummaretur, quo ait: **Eri**
siti mea potauerit me aceto. **Siti,** inquit, ita quā hoc
 diceret: **Hoc** minus fecistis, date quod estis, Iudæi q̄
 pe ipsi erant acetum, degenerātes à uino patriarcharū.

psalm. 68.

SECUNDVM MARCVM 687

& prophetarū, tanquam de pleno vase, de iniquitate mundi huius impletum cor habentes, uelut spongiā cauernosis quodāmodo atq; tortuosis laribulis fraudulentum. **Hysopum**, quo circumposuerūt spōgiā aceto plenā, quoniā herba est humilis, & petus purgat, ipsius Christi humilitatem congruenter accipimus, quā circūdederunt, & se circumuenisse putauerunt. **Vnde est illud in Psalmo: Asperges me domine hysopo, & mundabor.** Christi nanq; humilitate mundamur, quia nisi humiliasset semetipsum, factus obediens patri usq; ad mortem, mortem autē crucis, non utiq; sanguis eius in remissionem peccatorum, hoc est, in nostram mundationem fuisset effusus. Per arūdinem uero, cui imposita est spongia, scriptura significatur, quæ implebat hoc factō. Sicut lingua dicitur uel græca, uel latina, uel alia quælibet, sonum significans qui lingua promitur, sic arundo dici potest litera, quæ arundine scribit. **Sed significanti us sonos uocis humanæ usita: isime dicimus linguas, scripturam uero arundinem dici, quo minus usitatū, eo magis est mystice figuratū. Iesus autem emissā uoce magna, expirauit.** Quid hac uoce magna dixerit dominus, Lucas aperte designat: [Pater, in manus tuas commendo spiritum meum. Et hæc (inquit) dicens, expirauit.] Quod uero scribit Iohānes, quia cum accepisset acetum, dixit: **Consummatum est.** Et inclinato capite tradidit spiritū, inter illud qd ait, **Consummatum est, & illud, Inclinato capite tradidit spiritum, emissā est illa uox magna, quā tacuit Iohannes, cæteri autē tres commemorauerūt. Et uelū templi scissum est in duo, a summo usq; deorsum.** Scinditur uelū templi, ut arca testamenti &

omnia legis sacramenta, quae tegebantur, appareant, atque ad populum transeant nationum. **Ante** etiam dictum fuerat, **Notus in Iudaea deus, in Israel magnum nomen eius: nunc autem, Exaltare super caelos deus, & super omnem terram gloria tua. Et in euangelio prius dixit, In uiam gentium ne abieritis: post passionem uero suam, Euntes in uniuersum mundum, docete omnes gentes.** **Uidens autem centurio, qui ex aduerso stabat, quia sic clamans expirasset, ait: Vere hic homo filius dei erat.** Manifesta causa miraculi centurionis exponitur, quod uidens dominum sic expirasse, hoc est, spiritum emisisse dixerit: [Vere homo hic filius dei erat.] Nullus enim habet potestatem emitti edidit spiritum, nisi qui animarum conditor est. **Et hoc considerandum, quod centurio ante crucem in ipso scandalo passionis uere dei filium confiteatur, & Arrius in ecclesia praedicat creaturam, Vnde merito per centurionem fides ecclesiae designatur, quae uel mysteriorum caelestium per mortem domini referata, continuo Iesum, & uere iustum hominem, & uere dei filium, synagoga tacente, confirmat. Erant autem 7 mulieres de longe aspicientes, inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi minoris, & Ioseph mater, & Salome. Et cum esset in Galilaea, sequebantur eum & ministrabant ei.] Iacobum minorem dicit, Iacobum Alphai, qui & frater domini dicebatur, eo quod esset filius Mariae materterae domini, cuius in euangelio suo meminit Iohannes, dicens: **Stabant autem iuxta crucem Iesu mater eius, & soror matris eius Maria Cleophae. Mariam autem Cleophae eam uideatur dicere, a patre, siue a cognatione. Vocabat uer****

¶ SECVNDVM MARCVM 689

ro minorem Iacobum, ad distinctionem maioris Iacobi, uidelicet filij Zebedei, qui inter primos apostolos uocatus est a domino & electus. Consuetudinis autem Iudaeae est, nec ducebatur in culpa, more gentis antiquae, ut mulieres de substantia sua uestiu & uestimentu praeceptoribus ministrarent. Hoc quia scaldalum facere poterat in nationibus, Paulus abiectisse memorat: Nunquid non habemus potestatem sorores mulieres circumducendi, sicut caeteri apostoli faciunt? Ministrabant autem domino de substantia sua, ut meteret earum carnalia, cuius illae metebant spiritalia. Non quo indigeret cibis dominus creaturarum, sed ut typum ostenderet magistrorum, quod ut etu atq; uestitu ex discipulis deberent esse contenti. Sed uideamus quales comites habuerit, Mariam Magdalenam, a qua septem daemonia eiecerat, & Mariam Iacobi & Ioseph matertera suam, & alias quas in caeteris euangelij legimus. Et cum iam sero esset factu quia erat parasceue, quod est an sabbatum, uenit Ioseph ab Arimathaea, nobilis decurio.] Decurio uocat, q; sit de ordine curiae, & officiu curiae administret, qui etiam curialis a procurando munera ciuilia solet appellari. Arimathaea autem ipsa est Ramathaim, ciuitas Elcanae & Samuelis, in regione Chananitica iuxta Diospolim. παρασκευη uero graece, latine preparatio dicitur, quo nomine Iudaei, q; inter graecos morabantur, sextam sabbati appellabant, eo q; in illo ea, quae requiei sabbati necessaria essent, preparare soleant, iuxta hoc quod de manna olim praeceptum est: Sexta autem die colligetis duplu, &c. Quia ergo homo sexta die factus, & tota est mundi creatura perfecta, septima autem conditor ab opere suo requieuit,

unde & hoc sabbatum, hoc est, requiem uoluit intelligi, recte saluator eadē sexta die crucifixus, humanae restorationis impleuit arcanum. Ideoq; cum accepisset Iesus acetum, dixit, **Consummatum est**, hoc est, sexta die, quod pro mundi refectione suscepit, iam totum est opus expletum. **Sabbato** autem in sepulchro requiescens, resurrectionis, quae octaua die uentura erat, expectabat euentum. **Vbi** nostrae simul deuotionis ac beatae retributionis praelucet exemplum, quos in hac quidem sexta seculi aetate pro domino pati, & uelut mūdo necesse est crucifigi. In septima uero aetate, id est, cum laeti quis debitum soluit, corpora quidem in tumultis, animas autem secreta in pace cū domino manere, & post bona oportet opera quiescere, donec octaua tandem ueniente aetate, etiam corpora ipsa resurrectione glorificata, cum animabus simul incorruptionem aeternae hereditatis accipiant. [**Venit** (inquit) Ioseph ab **Arimathæa**, nobilis decurio, & ipse erat expectans regnum dei. Et audacter introiuit ad **Pilatam**, & petiit corpus Iesu.] Magnae quidem Ioseph iste dignitatis ad seculū, sed maioris apud deū meriti fuisse lau datur. Talem nanq; existere decebat, qui corpus domini sepeliret, qui & per iustitiam meritorum tali ministerio dignus fuisset, & per nobilitatem potentiae secularis facultatem posset obtinere ministrandi. **Non** enim quilibet ignorus, aut mediocris ad praesidem accedere, & crucifixi corpus poterat impetrare. **Ioseph** autem mercatus sindonē, & deponens eū inuoluit in sindone. Et ex simplici sepultura dñi ambitio diuitū condemnatur, quae in tumulis quidem possunt carere diuitijs. **Possum** autē iuxta intelligentiā spiritalē hoc sentire, qd corp

dñi nō auro, neq; gemmis & serico, sed linteamine puro obvolūtū sit, quanquam & hoc significet, quod ille in sindone munda inuoluit Iesum, qui pura mente eum suscepit. Hinc ecclesiæ mos obtinuit, ut sacrificium altaris, non in serico, neq; in panno tincto, sed in lino terreno celebretur, sicut corpus dñi est in sindone munda sepultum, iuxta quod in gestis pontificalibus à beato papa Siluestro legimus esse statutum. De monumento dñi ferunt, qui nostra ætate Hierosolymis Britāniam uenere, quod domus fuerit rotūda, de subiacente rupe excisa, tantæ altitudinis, ut intro consistens homo, uix manu extenta culmen possit attingere, qua habet introitum ab oriente, cui lapis ille magnus aduolutus atq; appositus est. In cuius monūmēti parte aquilonari sepulchrum ipsum, hoc est, locus dominici corporis, de eadē petra factus est, septem habens pedes longitudinis, trium uero palmarum mensura, cetero pauimento altius eminens. Qui uidelicet locus non desuper, sed à latere meridiano per totum patulus est, unde corpus inferebat: color autem eiusdem monumenti ac loculi, rubicūdo & albo dicitur esse permixtus.

FERIA QUINTA

Palmarum, in cœna dñi. Ioh. XIII.

In illo tempore Ante diem festū Paschæ, sciens Iesus quia uenit hora eius, ut transeat ex hoc mundo ad patrem. Et reli.

Pascha non (sicut quidam existimant) græcū nomen est, sed hebræum. Pascha transitus dicitur in